

Bojan Munjin

Postmoderna omladinska komuna pod motom - Kultura promjene

VIVISEKCIJA JEDNOG KAZALIŠTA

TEATAR&TD

Sjećate li se zagrebačkog Teatra &TD u sedamdesetima i osamdesetima, njegovog čuvenog kafića i onih slavni predstava *Kaspar*, *Kralj Gordogan*, *Travestije*, *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja*, *Pozdravi* i mnogih drugih zbog kojih je tada kazalište u Hrvatskoj bilo uzbudljivo i provokativno mjesto i zbog kojeg su partijski komiteti sazivali sastanke po hitnom postupku?

Nakon toga zlatnog doba, kada je direktor &TD-a bio Vjeran Zuppa, smjenjivala su se desetljeća u kojima je bilo više padova nego uspona, da bi danas &TD potpuno iščezao kao mjesto koje smo nekada voljeli: kao repertoarno kazalište novih dramskih tekstova i odlične glume. Ono

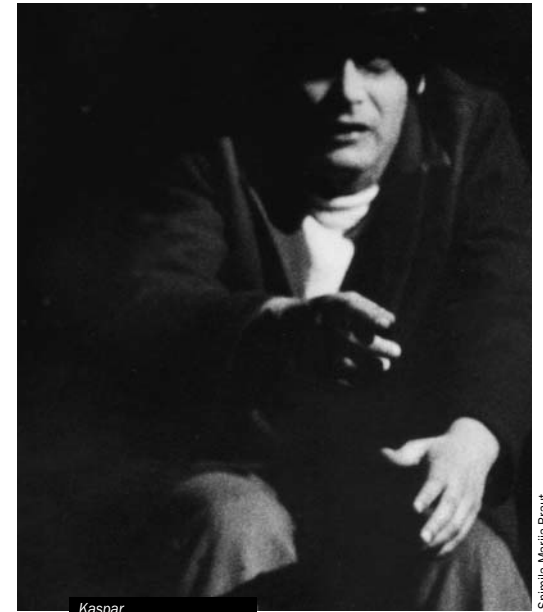
što danas egzistira u Teatru &TD razbarušena je nakupina postdramske i multimedijalne produkcije, nevelike posjećenosti i rubnog značaja, premda se mora priznati da su se redatelji poput Olivera Frjića i Anice Tomić profilirali upravo u ovom kazalištu. S druge strane, u sijaset &TD-ovih scenskih, glazbenih i plesnih radionica, često se radi o prvim radovima autora koji se nalaze još u studentskim klupama i sve to slični na postmoderne omladinsku komunu i funkcionira pod motom – kultura promjene. Pitanje glasi: zašto je propao (stari) &TD i kako vrednovati taj estetski rukopis novih klinaca koji su preplavili kazalište u Savskoj 25?

Iako su se, od sredine šezdesetih, o sudbini &TD-a lomila koplja četiri desetljeća, danas, nakon svega, odgovor na pitanje zašto se ugasio Teatar &TD iz Zuppina vremena jednostavan je i otužan. Kada se sve zbroji i oduzme, kreativna energija koja je hranila jedan tip provokativnoga dramskog teatra kronično nije bila dovoljno jaka da očuva &TD kao mjesto

intelektualne izvrsnosti u moru prosječnosti i škrguta zuba oko njega. Kreativna erozija napredovala je sporo, ali ustrajno. Nakon Vjerana Zuppe smjenjivali su se u &TD-u "pristojni dečki" među ravnateljima, prostrujao bi i poneki "slučajni uspjeh", ali u pravilu se radilo o dobro upakiranoj repertoarnoj politici s alibi temama. O svemu tome bivši direktor &TD-a Vjeran Zuppa kaže: "Teatar &TD, koji smo vodili grupa suradnika i ja, temeljio se na načelima vrijednosti teksta i na načelima vrijednosti glume. Bio je to teatar koji nije želio pripadati partijskoj kulturi ni školskoj lektiri, već teatar studenata za studente. Ono što se kasnije događalo bilo je ili oprezno hodanje po jajima u izboru predstava ili kazalište 'efekta' bez sluha za sadržaj ili kazalište malograđanske katastrofe koje najbolje prolazi kada do ničega ne dolazi."

Nakon juriša imaginacije u sedamdesetima, &TD nije imao dovoljno snage u mutljagu javnog i političkog života da sve ove godine izdrži – drugo poluvrijeme. Da je, na primjer, samo u posljednjih petnaest godina Teatar &TD htio na sceni problematizirati hrvatsku ratnu i poratnu stvarnost, sunovrat morala i propast srednje klase, postao bi ključna točka u formiranju kritičke svijesti mladih u sljedećih dvadeset godina. Umjesto toga, držala se, kako se to u Zagrebu kaže, figa u džepu i na repertoaru su se igrale predstave koje su doduše imale neki miris moderniteta, ali nisu smjele jako naljutiti vladara, trebale su s nekim zavodljivim imenima, poput Heinerja Müllera, Marka Ravenhilla, Mrožeka ili Nikolaja Koljade, zadovoljiti elitu a morale su se sviđjeti i narodu...

Koliko su za to glavinjanje &TD-a odgovorni intelektualci, koliko politika, a koliko narod, ostaje pitanje nejasnih obrisa, ali nakon eksplozije pameti krajem šezdesetih, za slučaj &TD-a u godinama koje su slijedile mogla bi se slobodno primijeniti ona misao da su za kulturu najopasniji – polutalenti.



Kaspar

Snimila Marija Braut

Uz mišljenje teoretičarke kulture Andree Zlatar da je danas u &TD-u na djelu "rigidno estetska opcija koja s konceptom dramske provokacije Zuppina doba malo ima veze", stavovi upućenih promatrača o današnjem &TD-u nisu jednoznačni. Tako kazališna kritičarka Nataša Govedić kaže: "Iz moje perspektive tog 'kazališta' više nema. Ostao je prazni prostor (ali ne onaj o kojem govori Brook), u koji ulazi tko god želi i kako god želi, često s umjetnički slabim rezultatima. Rješenje bi bilo

Bio je to teatar koji nije želio pripadati partijskoj kulturi ni školskoj lektiri, već teatar studenata za studente.

da se umjetnici koji su nekoć radili u tom prostoru zainteresiraju za njegov opstanak i udruže s umjetnicima koji sada rade, **zajedno** osmislivši strategije opstanka, ali u našoj kulturi forsiranih neslaganja i generalnog manjka profesionalne solidarnosti to mi se čini veoma, veoma malo vjerojatnim ishodom." Novinar Radija 101 Igor Ružić razmišlja o Teatru &TD nešto drugačije: "Kao kazalište izvan sustava gradskih i državnih kazališta, o kojem

doduše odlučuju strukture i u vremenu marginalizirane mlade generacije, Teatar &TD jedini danas ima pravo na eksperiment i pogrešku, ponekad i u najradikalnijem smislu.“ Dok glumac Marko Torjanac vjeruje da je problem u tome “što se ne zna što Teatar &TD danas jest, koje je njegovo pro-

Pitanje glasi: zašto je propao (stari) &TD i kako vrednovati taj estetski rukopis novih klinaca koji su preplavili kazalište u Savskoj?

gramsko usmjerenje, kojim sadržajima je taj teatar otvoren, po kojim kriterijima te kome je namijenjen”, Marin Blažević, profesor na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu

smatra kako Teatar &TD danas treba gledati kao “centar istraživanja izvedbenih umjetnosti koji odlučno i argumentirano brani pravo na ‘estetiku rizika’ s kojom se suočava u vlastitim predstavama, otvoren suradnji s nezavisnom produkcijom inovativnog kazališta i plesa, koji je spreman davati prilike mladim kazališnim umjetnicima”. Usput rečeno, i simpatizeri i osporavatelji današnje koncepcije Teatra &TD svjesni su opasnosti da bi u mutnim vremenima tajkunskog kapitalizma elitna lokacija &TD-a (i Studentskog centra) u Savskoj mogla biti mnogo zanimljivija onima kojima diskusija između dramskog i postdramskog kazališta ne znači baš ništa. Bivša ravnateljica Teatra &TD Mani Gotovac o ovom problemu govori vrlo jasno: “Teatar &TD nikada nije dobio bitku prioriteta: organizacijsko-prostorna pitanja uvijek su bila važnija od programskih.”

Kulturalno gledano, čini se da problem današnjeg &TD-a nije toliko njegova “rigidno estetska opcija”, koliko temeljna činjenica da se u toj opciji ovo kazalište nije uspjelo uzdići do respektabilnog nivoa. Povijest kazališne avangarde već nam je dobro poznata i koliko god tradicionalisti pričali da im je ta povijest nerazumljiva, u svojim sjajnim izdancima ta avangarda je zaista bila fascinantna. Ako je s druge strane točna pak Brechtova misao



Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja

Snimila Marija Braut

Da je, na primjer, samo u zadnjih petnaest godina Teatar &TD htio na sceni problematizirati hrvatsku ratnu i poratnu stvarnost, sunovrat morala i propast srednje klase, postao bi ključna točka u formiranju kritičke svijesti mladih u sljedećih dvadeset godina.

om kafiću živahno je danas kao i nekad, u društvu za stolovima nitko nema više od 22 godine, ali na mnogim predstavama gledalište je neugodno prazno... Predstave, kao što su *Pijanistica*, *Argentina* i nešto ranije *Gospođice Rice...*, *Kvartet* i *Das Kapital* odlikuju se ironičnim odmakom i poigravanjem scenskim kano-nima, plesna scena nudi istraživanja Irme Omerzo u *zagrebačke platforme*, tu su Goran Sergej Pristaš, Damir Bartol Indoš, već

da ljudi u kazalište odlaze zbog zabave – što god to značilo – onda Teatar &TD pod motom kulture promjene nije za sada uspio napraviti repertoar koji bi, unutar vlastitog rukopisa, u estetskom i širem socijalnom smislu – bio važan i uzbudljiv. Doduše, u njegovom

spomenuti Frljić i Tomičeva i još mnoštvo drugih, ali... Kada se sve zbroji, trud, želja za nečim novim, predstave i performansi iz večeri u večer, onda dolazimo tek do nečega što bi smo mogli nazvati kulturom pokušaja, a to je za kazalište ovog renomea ipak – premalo.

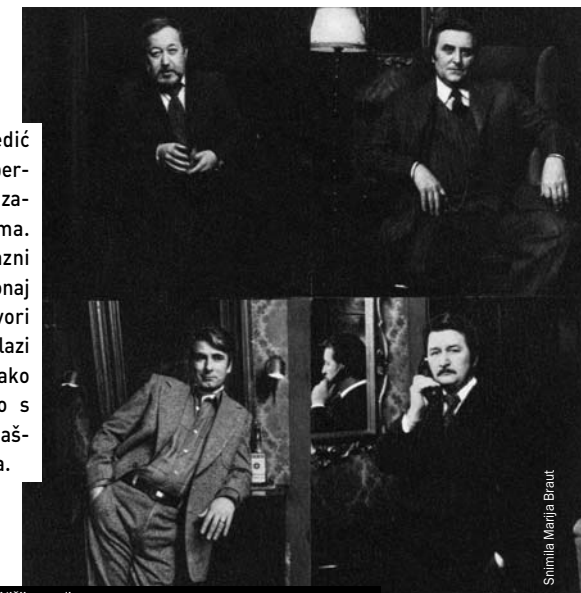
Ako se fenomen današnjeg Teatra &TD pogleda iz njegove povijesne perspektive dulje od četiri desetljeća, onda juriš multimedijalnih performansa koji danas haraju ovim teatrom treba razumjeti i kao posljedicu dvostrukog poraza ideje provokativnog teatra građanske provenijencije koju je pokopao upravo taj prošli &TD. Ne samo da takvog teatra danas u &TD-u fizički više nema (kao uostalom i nigdje u Hrvatskoj) nego je nakon &TD-ovih bezvoljnih godina, povjerenje u takav teatar među mladom generacijom slabije nego ikad. Zato direktorica &TD-a Nataša Rajković, u prilog “kulture promjene”, ima pravo pitati: “Zašto se u &TD-u danas moraju igrati predstave koje se mogu igrati bilo gdje u gradu?”

Onaj prethodni Teatar &TD ostavio je iza sebe sjećanje na jedan veliki kulturni i intelektualni značaj, ali u stvarnosti je nakon svega ostavio veliku estetsku provaliju koju mlade generacije više ne mogu premostiti. Priča o (starom) &TD-u nije priča o nostalgiji i dobrim starim vremenima, nego o – odgovornosti. Ta odgovornost – kako u svemu tako i u kazalištu – leži u tome da prošla generacija mora ostaviti onoj budućoj neki kvantum stručnih, estetskih i društveno-kritičkih prosudbi kako ovima što dolaze ne bi bilo dvostruko teže. Tako nešto onaj prethodni Teatar &TD nije učinio pa “kultura promjene” danas u tom istom kazalištu kreće od nule i slični na pomalo očajnički zahvat mladih s neizvjesnom budućnošću.



Miriši, zlato i tamjan

Snimila Marija Braut



Ničija zemlja

Snimila Marija Braut